

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani (Katedra za Sveto pismo in judovstvo) vabi srednješolske učitelje slovenščine in druge pedagoške delavce na izobraževanje

Kaj smo pridobili z novim prevodom Svetega pisma (SPJ)?
Novi prevod v sodobni vzgoji in izobraževanju

Izobraževanje bo potekalo v četrtek, 14. novembra 2024, od 16.30 do 19.00 na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani (Poljanska 4).

V letošnjem letu smo v Sloveniji dobili novi prevod Svetega pisma, t. i. jeruzalemsko izdajo (SPJ). *Namen izobraževalnega dogodka je srednješolskim učiteljem slovenščine in pedagoškim delavcem predstaviti novi prevod Svetega pisma, ki je sad dolgoletnega dela skupine prevajalcev in drugih strokovnjakov, ki ga je vodil akad. prof. Jože Krašovec. Predavatelji bodo osvetlili nekatere pomembne vidike novega prevoda, od zgodovinskega do literarnega, jezikoslovnega in teološkega, ki bodo učiteljem v pomoč pri razumevanju, predstavitvi in vključitvi prevoda v sodobno vzgojo in izobraževanje.*

Predavatelji in vsebina

Maksimiljan Matjaž in Miran Špelič: **Izziv novega prevod Svetega pisma ter Pot do jeruzalemskega prevoda**

Po 2. vatikanskem koncilu se je v srednjeevropskem prostoru pojavilo veliko pobud na področju prevajanja Svetega pisma. Koncilna konstitucija Dei Verbum je postavila Sveto pismo spet v središče krščanskega življenja in liturgije ter močno spodbudila sam študij prevajanja Svetega pisma. Del tega procesa se je odvijal tudi na Slovenskem. Njegov sad sta oba zadnja prevajalska projekta, Slovenski standardni prevod Svetega pisma (1980–1996) in Sveto pismo: jeruzalemska izdaja (2010–2024).

Na vprašanje, zakaj nov komentirani prevod Svetega pisma leta 2006, komaj deset let po izdaji standardnega prevoda, je več odgovorov. Svetopisemska znanost se v zadnjih desetletjih izredno hitro razvija. Pojavljajo se nova odkritja antičnih tekstov, razvija se tehnika njihovih raziskav, predvsem pa se je z razvojem digitalizacije izredno povečala dostopnost do virov in prevodov, kar po eni strani delo prevajalcev olajša, po drugi strani pa ga s širjenjem prevodnih in pomenskih horizontov postavlja pred nove izzive. Ker je jezik nekaj živega – tudi prevod Svetega pisma je živ organizem ter zato nikoli dokončano delo – mora vsaka generacija vedno znova preverjati njegovo točnost in pomensko ustreznost.

Ker je bogoslužje izvorni kraj nastajanja večine bibličnih tekstov, t. i. Sitz im Leben, spadajo liturgični kriteriji h konstitutivnim elementom prevajanja in interpretacije. Marsikatere prevajalske rešitve v prejšnjem prevodu so bile sad kompromisa različnih strokovnjakov, a niso vedno ustrezale bogoslužnemu kontekstu. Zato je večja pozornost usmerjena razmerju do starejših prevodov Svetega pisma, tako do patrističnih kot do slovenskih, ter iskanju primernih oblik in jezika tudi za zborna, pevsko in drugo bogoslužno uporabo.

Samo Skralovnik: **Izzivi prevajanja in širine izvirnika**

Besede v enem jeziku se redko natančno ujemajo z »ekvivalenti« v drugem jeziku, in to še posebej velja za prevajanje svetopisemske hebrejščine in grščine, zato je verodostojen prevod v drug jezik velik/kompleksen izziv. Ker je vsak jezik koherentna struktura, je pomen besede določen s tem, kako se ta uporablja znotraj (strukture) izvirnega jezika, ne znotraj jezika, v katerega je beseda prevedena. Pomen besed določenega jezika je neodvisen od pomenov besed drugih jezikov. To je pomembno zlasti zato, ker prevodi hebrejskih in grških besed ne nudijo definicije besed, temveč besedne in pomenske nadomestke. Zato v resnici vsak prevod do določene mere interpretira ali razlaga in poustvarja originalno besedilo.

Eden največjih izzivov prevajalca svetopisemskega besedila je zato mnogovrstni pomen hebrejskih in grških besed, ki ga določajo različne literarne strukture in miselne zveze. Gre za prastaro težavo prevajalcev, izraženo v Svetem pismu samem. V svojem predgovoru k prevodu Sirahove knjige proti koncu 2. stoletja pred Kristusom grški prevajalec prosi za prizanesljivost pri sodbi kvalitete svojega prevoda: »Izrazi, ki so bili prvotno povedani v hebrejskem jeziku, nimajo več iste moči, če se prevedejo v drug jezik. Pa ne le tole delo; tudi postava sama in prerošva ter druge knjige so nemalo drugačni, če jih beremo v izvirnem jeziku.« Poleg različnih dejavnikov strukturalnega jezikoslovja (semantični razpon, kontekst, beseda kot sinonim, sintaksa, nebesedni vplivi ipd.) je treba ohraniti v mislih, da se pomen besed s časom tudi spreminja.

Irena Avsenik Nabergoj: **Jezikovni in literarni izzivi v prevajanju Svetega pisma**

Jezikovni in literarni izzivi v prevajanju Svetega pisma se osredotočajo predvsem na vsebino in obliko besedila v izvorniku in prevodu. Sodobno jezikoslovje in literarna teorija skoraj soglasno odkrivata neločljivost vsebine in oblike v svetopisemskih besedilih. Tega aksioma antična judovska in krščanska hermenevtika do Avguščina in Hieronima skoraj ne razlagata, ker se je neločljivost vsebine in oblike zdela samoumevna.

Za ustrezno razumevanje in interpretacijo Svetega pisma je poleg ohranjanja vsebine nadvse pomembno tudi ohranjanje izvirne literarne oblike. Ta bralcu pomaga posredovati izvirni pomen svetopisemskega besedila, ustvarja estetski in čustveni učinek, pomaga pri razumevanju konteksta ter razkriva izvorno podobo besedila. Zato se zdi samoumevno, da je v prevajanju treba upoštevati celoto vsebinskih in oblikovnih prvin ter njihovih povezovalnih vzorcev v strukturi besedila. Literarne vrste in zvrsti ter druge oblike, ki bogatijo Sveto pismo, pridejo do izraza le, če je jezikovna podoba prevoda kar najbolj izvirna.

Prevajalci novega katoliškega prevoda Svetega pisma so probleme v svojem zavzemanju za ohranjanje izvirne vsebine in oblike besedila reševali na več načinov. Poglobljanje v izvirni pomen svetopisemskih besedil jim je omogočilo, da so v prevodni jezik natančno prenesli izvirni kulturni in zgodovinski kontekst, v katerem so bila besedila napisana. Sodelovali so s strokovnjaki z različnih področij, zlasti z jezikoslovci, literarnimi teoretiki in drugimi teologi, da bi zagotovili kar najbolj celosten pristop k prevajanju. Posebno pozornost so posvetili ohranjanju ključnih besed, metafor in besednih zvez, ki se znotraj besedila ponavljajo. Skozi celoten proces so prevod nenehno preverjali in ga izboljševali, da bi zagotovili čim bolj avtentično in natančno vsebinsko in oblikovno podobo izvirnih besedil. Z ohranjanjem literarnih prikazov in bogastva oblik so si prizadevali, da bi prevod deloval kot simfonija literarnega izraza vere. Ob prevajanju in preverjanju prevodnega besedila so nekateri sodelavci vzporedno pripravljali analitične študije o literarnih oblikah in drugih značilnostih svetopisemskih besedil, da bi s tem pomagali pri »arheologiji« literarnih oblik, od paralelizmov, metafor in stalnih besednih zvez pa vse do bogastva poetičnih in proznih oblik. Te študije so bile prevajalcem v veliko pomoč pri preverjanju prevodnih rešitev in iskanju najboljših načinov za ohranitev izvirne literarne vrednosti besedil.

Tako je prevajalcem ob pomoči strokovnjakov za jezik in slog uspelo ustvariti prevod, ki si prizadeva za teološko natančnost, literarno kakovost in kulturno relevantnost. Standardizacija biblične terminologije v uvodih in opombah pa bralcu olajšuje razumevanje izvirnega besedila in konteksta ter večpomenske narave ključnih izrazov in tematik Svetega pisma. Prispevek se bo s teh vidikov ozrl tudi na nekatere prejšnje slovenske prevode Svetega pisma.

Maria Carmela Palmisano: **Sirahova knjiga med prevodi in teologijo**

Sirahova knjiga, ki v hebrejskem kanonu spada med *ketubim* (spise), v grškem kanonu pa med modrostne knjige, ima posebno zgodovino, saj so to knjigo tekom stoletij Judje posredovali na poseben način.

Posebej zanimiva pri prevajanju Sirahove knjige, ki je med zadnjimi napisanimi knjigami Stare zaveze, je primerjava med starimi prevodi, kjer je možno odkrivati pozornost posameznega prevajalca in teološki razvoj določene relevantne tematike. Predstavljena bosta dva konkretna in zanimiva primera za naše sodobno razmišljanje o teoloških temah.

Na koncu bo s pomočjo konkretnih primerov predstavljeno, v čem SPJ izboljšuje prevod SSP in bralcu posredno bolj približa izvornik.

Aljaž Krajnc: **Aramejski elementi v Novi zavezi in jezikovne značilnosti Palestine v Jezusovih časih**

Jezikovna raznolikost ni samo značilnost našega časa, ampak je bila prisotna tudi v Palestini Jezusovega časa. Danes obstaja splošno strinjanje, da je bil Jezusov materni jezik aramejščina in da je Jezus tudi oznanjal v aramejščini. Aramaizmi v Novi zavezi so povezani z lastnimi osebnimi imeni (npr. Kefa), lastnimi imeni krajev (npr. Golgotha), nekaterimi stavki (npr. Talita kum), kakor tudi s posameznimi pojmi (npr. Sin človekov). V prispevku bomo obravnavali aramejske elemente v Novi zavezi in jih umestili v jezikovni kontekst Palestine Jezusovega časa.

Jože Krašovec: **Prevod Svetega pisma v edinosti Boga in Cerkve**

Sveto pismo je zbirka knjig različnih literarnih vrst in izredno velikega števila žanrov. V številnih pripovedih in sentencah Bog sploh ni omenjen. Drugod je Božje ime ali atribut v rabi tako, da niti ni mogoče razbrati, ali je v ozadju politeizem ali monoteizem. Značilni hebrejski monoteizem nedvoumno izražajo preroki, ki sporočajo samo to, kar jim naroča Bog, in pogosto uporabljajo tretjeosebni obrazec: *kōh 'āmar-yhwh* ... »Tako govori Gospod.« Ključnega pomena pa so samorazodetveni prvoosebni obrazci Boga samega: »Jaz sem ...« (sveti Izraelov itd.). Da je Bog Svetega pisma eden, absoluten, svet, pravičen itd., ugotovimo iz celote besedila Stare in Nove zaveze, ne pa iz posameznih enot, ločenih iz širšega oziroma celotnega svetopisemskega konteksta. Celota besedil nam nedvoumno prikaže enost, edinost in absolutno svetost Boga, v nasprotju z univerzalno grešnostjo in zakrnjenostjo človeka, ki se lahko reši le po Božji milosti. Tej teologiji ustreza teologija o enosti in edinosti Cerve v teologiji Nove zaveze. Ta dvojni vrh teologije Svetega pisma je navdihoval vse moje korake pobud, organizacije in urejanja dveh zadnjih slovenskih prevodov Svetega pisma. Narava enega Boga, edinosti Cerve in zaklad njenega izročila so končno odločili, da smo novi prevod izročili v varstvo Slovenske škofovske konference. Vsak poskus privatizacije prevoda pomeni torej greh proti Svetemu Duhu, kajti točen prevod po izvorniku za potrebe Cerkve služi oznanjevanju in pričevanju o naravi Boga in o namenu njegovega razodetja Cerkvi kot celoti.

Dogodek bo vodil in povezoval Matjaž Celarc.

Cilji izobraževanja:

- usvojiti strokovni pogled na problematiko prevajanja Svetega pisma v zadnjih desetletjih v narodnem in mednarodnem eklezialnem in kulturnem prostoru;
- poznavati izzive in odgovore prevajalskega dela v razmerju do izvirnega besedila;
- poznavati osnovna načela standardizacije bibličnega besedila kot dosežek na teološki, literarni in kulturni ravni;
- pridobiti praktične kompetence za globlje razumevanje bibličnih besedil v izvornem kontekstu njihovega nastanka;
- pridobiti praktične kompetence za posodobitev teološkega sporočila svetopisemskih besedil v sodobni vzgoji.

Lepo vabljeni!